

Deák József

MONARCHIKUS ÉS BIRODALMI HATÁSOK LENGYELORSZÁGBAN AZ 1919–1921-ES LENGYEL–SZOVJET HÁBORÚ TÜKRÉBEN

*Monarchical and Imperial Influences in Poland in the Light
of the Polish–Soviet War of 1919–1921*

Dr. Deák József PhD r. alezredes, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Rendészettelméleti és -történeti Tanszék, adjunktus, deak.jozsef@uni-nke.hu

Az I. világháború következményeként összeomló német, orosz és osztrák–magyar monarchikus államberendezkedés romjain született meg a II. Lengyel Köztársaság. A fiatal állam tekintélyelvű vezetője, Piłsudski kísérletet tett a korábbi lengyel területek visszaszerzésére az orosz elnyomás alóli „szabadságot” kínálva szuronyán a meghódított szomszédoknak. Az orosz monarchia maradványain újjászerveződő szovjet-orosz szocialista köztársaság szintén a „kizsákmányolók” és részben a lengyel pánok alóli felszabadulást, szabadságot kínálta a visszahódított területeken. Az idegen szuronyok azonban nem, vagy nem egészen hozták el a két ország és a szomszéd népek szabadságát.

KULCSSZAVAK:

orosz, német, lengyel, szabadság, kommunizmus

The Second Polish Republic was born on the ruins of the German, Russian and Austro–Hungarian monarchical state system that collapsed due to the First World War. Piłsudski, the authoritarian leader of the young state, attempted to reclaim the former Polish territories by offering the conquered neighbours “freedom” from Russian oppression on a bayonet. The Soviet–Russian socialist republic, reorganised on the remnants of the Russian monarchy, also offered liberation and freedom from the “exploiters” and partly from the Polish panjandrum in the reconquered territories. However, the foreign bayonets did not entirely bring freedom to the peoples of the two countries and their neighbours.

KEYWORDS:

Russian, German, Polish, freedom, Communism

MONARCHIÁK ÖSSZEOMLÁSA – KÖZTÁRSASÁG SZÜLETÉSE

Adam Mickiewicz (1798–1855) lengyel költő, drámaíró víziója szerint Lengyelország újjászületése az országot felosztó három birodalom elbukásakor történhet...¹

A háborút megsínyló, 128 éven keresztül eltérő gazdasági és civilizációs hatásoknak kitett lengyel területek egyesítése, az új államszervezet létrehozása hatalmas erőfeszítéseket igényelt.²

Az orosz cár birodalmát 1917 novemberében forradalom sodorta el. Az I. világháború véres és kilátástalan harcaiba belefáradt hatalmas országban sztrájkok és tiltakozások után, 1917. október 10-én a bolsevik vezetés úgy döntött, hogy az október végére (a Gergely-naptár szerint november elejére) tervezett II. szovjetkongresszus előtt sor kerül a fegyveres hatalomátvételre, amelyet a kongresszus törvényesít. A terv kiszivárgott, s a kongresszus megnyitását október 25-re (november 7-re) halasztották, hogy a mensevik és az eszer többség biztosan odaérjen. A bolsevikok nem vártak tovább, kész tények elé akarták állítani a tanácskozást. Október 24-én (november 6-án) este Szentpétervárott megkezdődött a felkelés. Elfoglalták a főváros legfontosabb stratégiai pontjait, a Péter-Pál erőd helyőrsége átállt, éjszaka körülzárták a kormány székhelyét, a Téli Palotát, ahonnan Kerenszkij miniszterelnök elmenekült. Miután a bennrekedt miniszterek nem adták meg magukat, a szovjet történetírás szerint az Auróra cirkáló ágyúai adtak jelet a sikeres ostromra, az ideiglenes kormányt foglyul ejtették. Október 25-én (november 7-én) a Forradalmi Katonai Bizottság bejelentette az ideiglenes kormány megdöntését. Aznap este ült össze a Szovjetek II. Összoroszlói Kongresszusa, amelyen a 670 küldött több mint fele bolsevik volt. A hasztalanul tiltakozó mensevik és eszer küldöttek kivonultak, a bennmaradt bolsevikok pedig elfogadták azt a dekrétumot, amelynek értelmében minden hatalom a szovjetek kezébe megy át. November 8-án elfogadták a békéről és a földről szóló határozatokat is, a szovjetkongresszus bolsevik kormányt választott, a Népbiztosok Tanácsának elnöke Lenin lett. A mensevikek és eszerek létrehozták a Hon- és Forradalommentő Bizottságot, de rajtuk kívül is minden demokratikus párt követelte az alkotmányozó gyűlés összehívását. A bolsevik válasz az Összoroszlói Rendkívüli Bizottság (Cseka, azaz a politikai rendőrség) létrehozása volt december elején, de 1918. január 18-ára mégis összehívták az alkotmányozó gyűlést. A novemberi választásokon a mensevikek, az eszerek és az őket támogató két kis párt 62, a bolsevikok alig 25 százalékot kaptak. Az alkotmányozó gyűlésben az eszerek voltak többségben, de a testület első és utolsó ülése alig 13 órát tartott. Miután nem szavazták meg a második szovjetkongresszusnak a bolsevikok által beterjesztett határozatait, a bolsevikok kivonultak. Helyükre katonák érkeztek, akiknek vezetője hajnali öt órakor közölte a házelnökkel: fáradtak, ezért azt javasolják, hogy mindenki menjen haza. Ezzel a mondattal véget is ért a demokratikusan megválasztott gyűlés munkája. A bolsevikok a hatalom birtokában a gazdaság irányítására létrehozták a Népgazdasági Tanácsot,

¹ Heller–Nyekrics 1996. 74.

² Szokolay é. n.

amely kimondta a termelés és elosztás munkásellenőrzését, a magánbankok, a külkereskedelem, majd a magánüzemek államosítását, a részvénytőke elkobzását. A háború mielőbbi befejezése érdekében tárgyalást kezdtek a németekkel, és 1918 márciusában aláírták az előnytelen breszt-litovszki békét. A polgárháború felé sodródó helyzetben, 1918 júliusában a szovjetek V. kongresszusán a bolsevik többség a kongresszust a legfőbb hatalmi szervvé nyilvánította. Kitört a polgárháború a bolsevikok és a demokratikus erők, valamint a régi rend hívei között, a külföldi intervencióval tarkított harc 1921-ig tartott, s végül a bolsevik hatalom győzelmével zárult.³

Németország az 1918. november 11-én kötött fegyverszünet mentette meg a teljes összeroppanástól.⁴ Németország négy év háború után nagy gazdasági válságba keveredett, és anélkül, hogy katonai erőforrásokkal rendelkezett volna ellenségei ellen, szembe-sült az elmúlt hetek konfliktusával. 1918. augusztus 14-én a szövetségesek utolsó támadást hajtottak végre, és a német főparancsnokságnak tudomásul kellett vennie, hogy a vereség közelgő. A következő hónapban a német hadsereg két legbefolyásosabb marsallja felkérte a hatóságokat, hogy egyezzenek meg egy fegyverszünet aláírásáról a Wilson amerikai elnök által előkészített 14 pont alapján. E kérés nyomán új, parlamenti kormány alakult. Kancellárnak Maximilian von Baden-t választották meg, aki, hercegi rangja ellenére, liberális volt, és a béke tárgyalása mellett állt. A szövetségesei tudta nélkül tárgyalásokat folytató Wilson feltételei megfizethetetlenek voltak a német hadsereg számára. Később Hitler kijelentette, hogy a politikusok elárulták az országot. A kormány a szocialisták kezében maradt, akik azt gondolták, hogy II. Vilmos császár lemond. E viszonyok közt tört ki a novemberi forradalom.⁵

A haditengerészet vezetése ugyanis októberben kifizetési parancsot adott a kikötőkben tétlenségre kárhozottat nyílttengeri flottának, hogy a brit flotta elleni utolsó nagy bevetéssel megmentse a „fegyvernem becsületét”. A matrózok megtagadták az értelmetlen parancsot. November 5-én Wilhelmshavenben, a legnagyobb flottatámaszponton orosz mintára matróztanács vette át a hatalmat. A lázadás a többi kikötővárosra, majd rövidesen az ország helyőrségeire, s az ipari központok munkásságára is áttért. Mindenütt munkás- és katonatanácsok alakultak. November 7-én Münchenben megbukott a Wittelsbach-dinasztia. II. Vilmos császár a november 9-i berlini forradalmi események miatt a belgiumi Spaban lévő főhadiszállásra távozott. Röviddel a császár lemondását bejelentő kancellári nyilatkozat után a többségi szociáldemokrata párt küldöttsége (Friedrich Ebert, Philipp Scheidemann, Otto Braun és az üzemek két képviselője) jelent meg Miksa kancellárnál. Nevükben Ebert kijelentette, hogy a vérontás elkerülése érdekében a kormányhatalmat a nép teljes bizalmát élvezők kezébe kell adni, és ebben pártjának is részesednie kell. Ezután Scheidemann a Reichstagnál kikiáltotta a köztársaságot. Röviddel később a független szociáldemokrata párt balszárnyához tartozó Karl Liebknecht pedig a szocialista köztársaságot kiáltotta ki, s meghirdette a „Minden hatalmat a munkás- és katonatanácsoknak!” jelszót.

³ Így győzött novemberben a „nagy októberi szocialista forradalom”. 2018.

⁴ Galántai 1991. 68.

⁵ Morrison 2021.

II. Vilmos Spaban a legfőbb katonai vezetést és parancsnoklást átadta Hindenburgnak és Groenernek, majd Hollandiába távozott. Ludendorff tábornok a felelősségre vonástól tartva Svédországba menekült.⁶

Az Osztrák–Magyar Monarchia november 3-án ismerte el döntő vereségét.⁷

Az Antant, a szövetségeseivel és társult főhatalmaival már 1917. március 30-i nyilatkozatában elismerte Lengyelország függetlenségét, amelyet az 1919. június 28-án aláírt szerződéssel megerősített.⁸ 1917-ben a szovjet-orosz állam is az elsők közt ismerte el a lengyel függetlenséget a Népbiztosok Tanácsának speciális rendeletével, amelyet 1918-ban Lenin egy másikkal erősített meg, elhatárolva a szovjet államot a Lengyelországot felosztó különféle cári nemzetközi szerződésektől.⁹

MODERN KORI ÁLLAMALAPÍTÓK: PIŁSUDSKI ÉS LENIN

Németország kapitulációjával 1918 novemberében létrejött a II. Lengyel Köztársaság.¹⁰ Több közbülső lépés után Lengyelországban az Ideiglenes Népi Kormány 1918. november 7-én alakult meg Lublinban szociáldemokrata vezetéssel. November 14-én Piłsudski marsall államcsínyt hajtott végre: Lengyelországot köztársasággá, önmagát ideiglenes államfővé és a hadsereg főparancsnokává nyilvánította, majd új kormányt nevezett ki.¹¹

A II. Köztársaság élén álló, diktatori hatalommal felruházott Józef Piłsudski célja a történelmi Lengyelország 1772 előtti határainak visszaállítása volt.¹² A volt orosz birodalom területét elhagyó németek nyomában Belorusszia és Litvánia lakosságából, katonai alakulataiból létrejött a „Keleti határvidék védelmi bizottsága”, amelyet Piłsudski rendelettel hamarosan a Lengyel Hadsereghez csatolt. Azonban a kialakult állapottal szemben, Szovjet-Oroszország szívesebben látott volna ugyanezeket a területeket is szovjethatalmat.¹³

Leninben nem csillapodott az októberi orosz forradalom exportálásának vágya.¹⁴ Az októberi forradalom csodájának a világforradalom csodájában kellett volna megisméltódnie. Úgy hitte, hogy az októberi forradalom az a szikra, amelytől lángra kap a világforradalom, s tudta, hogy elkerülhetetlen konfliktusba kerül Lengyelországgal, a nyugat felé vezető „vörös híddal”. Lengyelország tehát nemcsak önmagában véve volt érdekes a szovjet kormány számára, hanem mint az Európába, főként Németországba való kijutási lehetőség is.¹⁵

⁶ Németh 2013.

⁷ Galántai 1991. 67.

⁸ Diószegi 1992. 20.

⁹ Szovjetszko-polszkaja vojna v isztorii: pricsinü i intereszü sztoron, hod szobütij (1919–1921).

¹⁰ Szokolay é. n.

¹¹ Lengyel 1991. 54.

¹² Magyar Nagylexikon, XII. kötet. 2001. 28.

¹³ Szovjetszko-polszkaja vojna v isztorii: pricsinü i intereszü sztoron, hod szobütij (1919–1921).

¹⁴ Service 2007. 479.

¹⁵ Heller–Nyekrics 1996. 74.

A világorradalom kísértése, óhaja az I. világháború, a belső forradalmak, a polgárháború, valamint a külső intervencióval további frontokon kimerített országban a vizsgált időszakban legfeljebb elméleti szempontból volt megalapozott. Gyakorlatilag az állam és a Vörös Hadsereg hadi potenciálját aktuálisan is éppen elég sürgető teendő terhelte le, vagy inkább terhelte túl a forradalom exportja nélkül is...¹⁶

Piłsudski és Lenin jól ismerték egymást, 1914 előtt egy körzetben éltek, Lengyelországnak a Monarchiához csatolt részén. Ugyanabba a kávéházba jártak, Lenin bolsevik frakciója segítséget is kapott Piłsudski Fegyveres Szövetségétől az Ohranka elleni védekezésben. Hittek abban, hogy „az ellenségem ellensége a barátom”. Mindketten gyűlölték a Romanov-dinasztiát – igaz, véleményük minden másban különbözött. A hatalom megszerzése után alig vettek tudomást egymásról. Lenin az angol–francia imperializmus bábjának tekintette Piłsudskit, akinek a szemében viszont Lenin addigra már semmiben sem különbözött a régi cároktól...¹⁷

Józef Piłsudski sokáig szocialista volt, de amint ő maga megjegyezte, a „függetlenség” megállónál leszállt a szocialista villamosról. A fehér mozgalom vezetői (Kolcsak, Gyenyikin) semmit sem tettek azért, hogy eloszlassák a lengyelek abbéli aggályait, hogy milyen jövő vár rájuk az „Egységes és Oszthatatlan Oroszország” híveinek győzelme esetén. A lengyel államfő arra számított, hogy Szovjet-Oroszország gyengébb lesz, mint amilyen az Orosz Köztársaság volt. Politikai álma szerint egy lengyel–belarusz–litván–ukrán föderációt szeretett volna létrehozni egy, a Finnországtól Kaukázusig, tengertől tengelig¹⁸ terjedő államokból álló, Oroszországtól elválasztó határsávval.¹⁹ Piłsudski szerint: „A 16. századi határai mögé zárt, a Fekete- és a Balti-tengertől elvágott, a déli és délkeleti termőföld és ásványkincs gazdagságától megfosztott Oroszország, könnyen másodrendű, a frissen függetlenedett Lengyelország komoly fenyegetésére képtelen hatalommá válna. Lengyelország viszont mint az új államok legnagyobbja és legerősebbike, könnyen tudna magának biztosítani befolyási övezetet Finnországtól Kaukázus hegyeiig.”²⁰

Azonban az ideiglenes lengyel államfő hiába kilincselte az antantnál, hogy Lengyelországot ismerjék el, mint a legfőbb antibolsevista erőt, az antant ekkor még Gyenyikinre tette meg tétjeit.²¹ Ennek következtében titkos tárgyalások indulnak 1919. október 11-én Piłsudski és Lenin kormánya között. Piłsudski személyes megbízottja közli a Moszkvát képviselő lengyel kommunistával, Julian Marcjlewskivel, hogy Gyenyikin megsegítése Lengyelországnak nem áll érdekében. Ezért tartózkodni fognak Mozir megtámadásától, amely, ha egybeesne a Gyenyikin-sereg által indítandó orjoli offenzívával, az egész szovjet déli frontot megsemmisítené. Piłsudski tűzszüneti feltételként javasolta az előzetesen kijelölt határvonal megőrzését, a lengyel hadseregben folytatott kommunista propaganda

¹⁶ Deák 2020. 86.

¹⁷ Service 2007. 480–481.

¹⁸ Szamszonov 1980. 16.

¹⁹ Heller–Nyekrics 1996. 74–75.

²⁰ Romanov 2020.

²¹ Szovjetszko-polszkaja vojna 1920. április 1. – 1920. október 1. 2015.

és a Petljura elleni hadműveletek beszüntetését. Lenin a legutolsó pont kivételével elfogadta a feltételeket.²²

1920 tavaszára a bolsevikok már a polgárháború nyerteseinek gondolták magukat: minden fő ellenséget legyőztek. A maroknyi petljurista a Krímbe szorult Vrangel hadseregével, valamint a néhány ezernyi, Szibériában kószáló fehérgárdista már nem jelentett komolyabb erőt. Így a kommunista vezetők fő figyelmüket a lengyel frontra összpontosították, amely még 1919-ben, Ukrajna és Belorusszia nyugati részén keletkezett, de a ritka lövöldözéstől eltekintve régóta csendes volt. Gyenyikin csapatainak szétverése után a bolsevikok hozzáfogtak hatalmuk kiépítéséhez Ukrajnában.²³ Itt hamarosan ismét, atamának vezette lázadások törtek ki több helyen, például Mahno vezetésével. Ezek és a későbbi források is nehezítik, majd szinte ellehetetlenítik előbb Szovjet-Ukrajnát a lengyel agresszortól védő Nyugati és Dél-nyugati Front, majd az egyesítésükből létrehozott és Lengyelországra támadó, Tuhacsevszkij vezette Lengyel Front utánpótlását.²⁴

„Nekünk a Politikai Bizottságban a polgárháború idején el kellett döntenünk bizonyos tisztán stratégiai kérdéseket – annyira csak stratégiai kérdések voltak ezek, hogy mosolyogva néztünk egymásra: mi történt, hogy stratégia lett belőlünk? Akadtak közöttünk olyanok, akik soha, még távolról sem láttak háborút.”²⁵ A két bolsevik vezető, Lenin és Sztálin nemcsak az oroszországi társadalom mérnökeinek, hanem az egész földrész első számú tervezőinek tekintették magukat.²⁶

A SZABADSÁG ÉS A FORRADALOM EXPORTJA

1918-ban a forradalom „exportálását” még megakadályozta Németország hatalmas túlereje.²⁷ Lenin környezetében sem mindenki helyezte ezt az „exportot”, de Piłsudski szükséges „megleckéztetésével” kapcsolatban azonos véleményen voltak, így nem is állt meg a Vörös Hadsereg a korábbi határnál, hanem „szuronyán a világforradalommal”, a lázadásoktól, sztrájkoktól felbolydult forradalmi Németországgal összekötő „vörös hídon” augusztus 14-ig egészen Varsóig rohamozott, miközben a lengyel hadsereg menekült.

A marxizmus-leninizmus klasszikusai szerint a háború a forradalom bölcsője, a világháború pedig a világforradalomé – ez az eszme volt a vezércsillaguk.²⁸

Lenin, megelőlegezve Varsó bevételét, a nagy francia forradalom forradalmi hadserege példáján ekként szónokolt a Komintern II. kongresszusára érkező francia szocialisták delegációjának: „Varsót elfoglaltuk, lángba borul Németország, ismét bevesszük

²² Heller-Nyekrics 1996. 74.

²³ Deák 2019. 258–277.

²⁴ Szovjetszko-polszkaja vojna 1920. április 1. – 1920. október 1. 2015.

²⁵ Service 2007. 493.

²⁶ Service 2007. 487.

²⁷ Service 2007. 478.

²⁸ Szuvorov 1992.

Magyarországot, felkel a Balkán, megremeg Olaszország, a burzsoá Európa minden eresztékében remeg e pusztító viharban!”²⁹ Más összefüggésben Csehszlovákia, Magyarország, Románia, Litvánia szovjetizálása merült fel.³⁰

Sztálin pedig arról írt levelet Leninnek, hogy Lengyelország, Németország, Magyarország győztes forradalmi alkothatná a szovjet államok széles körű konföderációját. „Ők mégse ukránok, baskírok, akiket egyszerűen hozzá lehet csatolni Oroszországhoz. Egy német vezetéssel megvalósuló másik Szovjet Föderációval könnyebb lenne megállapodnia Szovjet-Oroszországnak. Az ugyanis aligha várható, hogy egy Szovjet-Lengyelország vagy Szovjet-Németország csatlakozzon Szovjet-Oroszországhoz.”³¹

1920-ban a Komintern II. Kongresszusának delegáltjait Lenin mihamarabb mint szovjet kormányuk népbiztosát látta volna legszívesebben lelki szemeivel. Azt remélte, hogy a németek, franciák, britek sikeresen lemásolják a nagy októberi szocialista forradalmat.

Lenin szerint egyetlen ország szocialista forradalma nem tekinthető befejezettnek, Szovjet-Oroszország területi épsége, gazdasági fejlődése nem lesz biztonságban, amíg Európa át nem áll a forradalom oldalára. „Mihelyt elég erősek leszünk, hogy legyőzzük a kapitalizmust, torkon ragadjuk.”³² Lenin egy európai szocialista szövetségi rendszer vezetője akart lenni.³³ Tehát ezért sem habozott döntést hozni Lengyelország megtámadásáról. Azt gondolta, hogy fontosabb a forradalmat csinálni akár elnagyolt eszmékre támaszkodva, mint valóra nem váltott eszméket cizellálni. (A Szovjetunió megtámadásakor lehet, hogy Hitler is ezt az elvet vallotta volna?)

Kollégái, különösen Sztálin, osztották ezt a lenini stratégiát, de a gyakorlati helyzetértékelésük eltért az övétől, Trockij pedig egyáltalán nem akarta Lengyelországot megtámadni, mivel a lengyelek történelmileg bizalmatlanok az orosz hadsereggel szemben. Szovjet-Oroszország népe is alaposan kifáradt az I. világháborúban, majd az azt követő forradalomban, intervencióban. Ezt tükrözi a katonák hitvány felszerelése, alacsony fejadagja, a lengyel háború esetén várható hosszú utánpótlási útvonalakból adódó számos hátrány.³⁴

A bolsevik vezetők, ha mindenben nem is, de Piłsudski megleckéztetésének szükségességében egyetértettek. A lengyel-szovjet háborúban azonban Piłsudski leckéztette meg a világforradalomra áhító bolsevik vezetőket. A történelem pedig ugyanazzal a tanulsággal szolgált Piłsudski és Lenin számára: amíg Piłsudski a függetlenséget (Ukrajnának, Belorussziának, Litvániának, Lettországnak a szovjethatalom alól lengyel fegyverekkel), addig Lenin a kommunizmust akarta idegen (szovjet-orosz) szuronyokra tűzve más népeknek adományozni – eredménytelenül.

A világforradalom exportja, egyes megközelítések szerint, Sztálin terveiben is szerepelt, és annak megvalósításához a II. világháború előestéje jó alkalomnak kínálkozhatott.

²⁹ Aniszimov 2010. 387.

³⁰ Service 2007. 481.

³¹ Service 2007. 485–486.

³² Service 2007. 480.

³³ Service 2007. 483.

³⁴ Service 2007. 482.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Anisimov, Evgenyij (2010): *Oroszország története Ruriktól Putyinig, emberek, események, dátumok*. Szentpétervár.
2. Deák József (2019): Népi karhatalommal a nép ellen a Szovjetunióban. In Jámbor Orsolya I. – Tarján G. Gábor szerk.: *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása*. Rendészettörténeti tanulmányok 2. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa. 258–277.
3. Deák József (2020): Az 1919–1921. évi lengyel–szovjet háború, mint az európai béke és demokratikus hagyományok megmentője, valamint az akkori lengyel keleti határ kialakítója. In Rajczyk, Robert (szerk.): *A lengyel–szovjet háború a lengyel–magyar kapcsolatokban/Wojna polsko-bolszewicka w świetle stosunków polsko-węgierskich*. Budapest, Lengyel Kutatóintézet és Múzeum. 85–98.
4. Diószegi István (1992): *A két világháború közötti időszak diplomáciatörténete (1919–1939)*. Budapest, IKVA.
5. Galántai József (1991): *Háború és békekötés (1914–1920)*. Budapest, IKVA.
6. Heller, Michail – Nyekrics, Alekszandr (1996): *Orosz történelem II. kötet. A Szovjetunió története*. Budapest, Osiris Kiadó – 2000.
7. Így győzött novemberben a „nagy októberi szocialista forradalom”. *Múlt-kor*, 2018. november 7. Online: <https://mult-kor.hu/igy-gyoztt-novemberben-a-nagy-oktoberi-szocialista-forradalom-20181107>
8. Lengyel István (1991): *Oroszország – Szovjetunió (1917–1939)*. Budapest, IKVA.
9. *Magyar Nagylexikon*. XII. kötet. Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó, 2001.
10. Morrison, Roger (2021): Weimari Köztársaság: eredete, okai, válsága és szereplői. *Warbletoncouncil*, 2021. szeptember 18. Online: <https://hu.warbletoncouncil.org/republica-de-weimar-9074#menu-1>
11. Németh István (2013): *Németország a weimari köztársaság időszakában (1919–1933)*. Online: www.grotius.hu/doc/pub/WNAWSU/2013-01-29_nemeth_istvan_grotius-e-konyvtar-57.pdf
12. Romanov, Pjotr (2020): V Polse gotovjatszja otmetity pobedu nad Rosszijej. *RIA*, 2020. március 15. Online: <https://ria.ru/20200315/1568598931.html>
13. Service, Robert (2007): *Lenin. Egy forradalmár életrajza*. Budapest, Park.
14. Szamszonov, Alekszandr M. (1980): *A Szovjetunió története. II. rész*. Budapest–Moszkva, Kossuth–Progressz.
15. Szokolay Katalin (é. n.): *Lengyelország története*. Online: www.gov.pl/web/magyarorszag/lengyelorszag-trtnete
16. *Szovjetszko-polszkaja vojna v isztorii: pricsinü i intereszü sztoron, hod szobütij (1919–1921)*. Online: https://histerl.ru/periudi_istorii/grazhdanskaya-voyna-1917-1922/sovetsko-polskoj-vojny.htm
17. *Szovjetszko-polszkaja vojna 1920. április 1. – 1920. október 1.* 2015. december 14. Online: <https://histrf.ru/read/articles/sovietsko-polskaia-voina-event>
18. Szuvorov, Viktor (1992): *Ledokol, Kto nacsal vtoruju mirovujü vojnu?* Online: <http://militera.lib.ru/research/suvorov1/index.html>

Deák József a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészet-elméleti és -történeti Tanszékének adjunktusa. A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán 2000-ben jogi diplomát, a Hadtudományi Doktori Iskolában 2018-ban PhD-fokozatot szerzett. Főbb kutatási területei a hadtudomány-, illetve rendészettudomány- és nemzetbiztonság-történet, az orosz rendészeti rendszerek.